

Zaļā iepirkuma kritēriju piemērošana iepirkumos

Jānis Brizga, *VARAM pieaicinātais eksperts*

IEGULDĪJUMS TAVĀ NĀKOTNĒ

Kas ir zaļais iepirkums?

+

||

Zaļais publiskais iepirkums

Ar ko sākt zaļo iepirkumu?

1. Izvērtē darbības būtiskākās ietekmi uz vidi tās **pilnā dzīves ciklā** – “no šūpuļa līdz kapam”;

2. Pārlicinies vai bez šī produkta/pakalpojuma nevar **iztikt**;
3. Identificēt jomas, kurās **visbiežāk tiek organizēts iepirkums**;
4. Nosaki pašvaldībai un iedzīvotājiem **nozīmīgās jomas / prioritātes**;
5. Izvēlies piegādātājus ar labu **vides reputāciju**;
6. Regulāri **vāc informāciju** par zaļajiem produktiem un to piegādātājiem;
7. **Politiskā apņemšanās** veidot “zaļi domājošas” pašvaldības tēlu.

Vides kritēriji

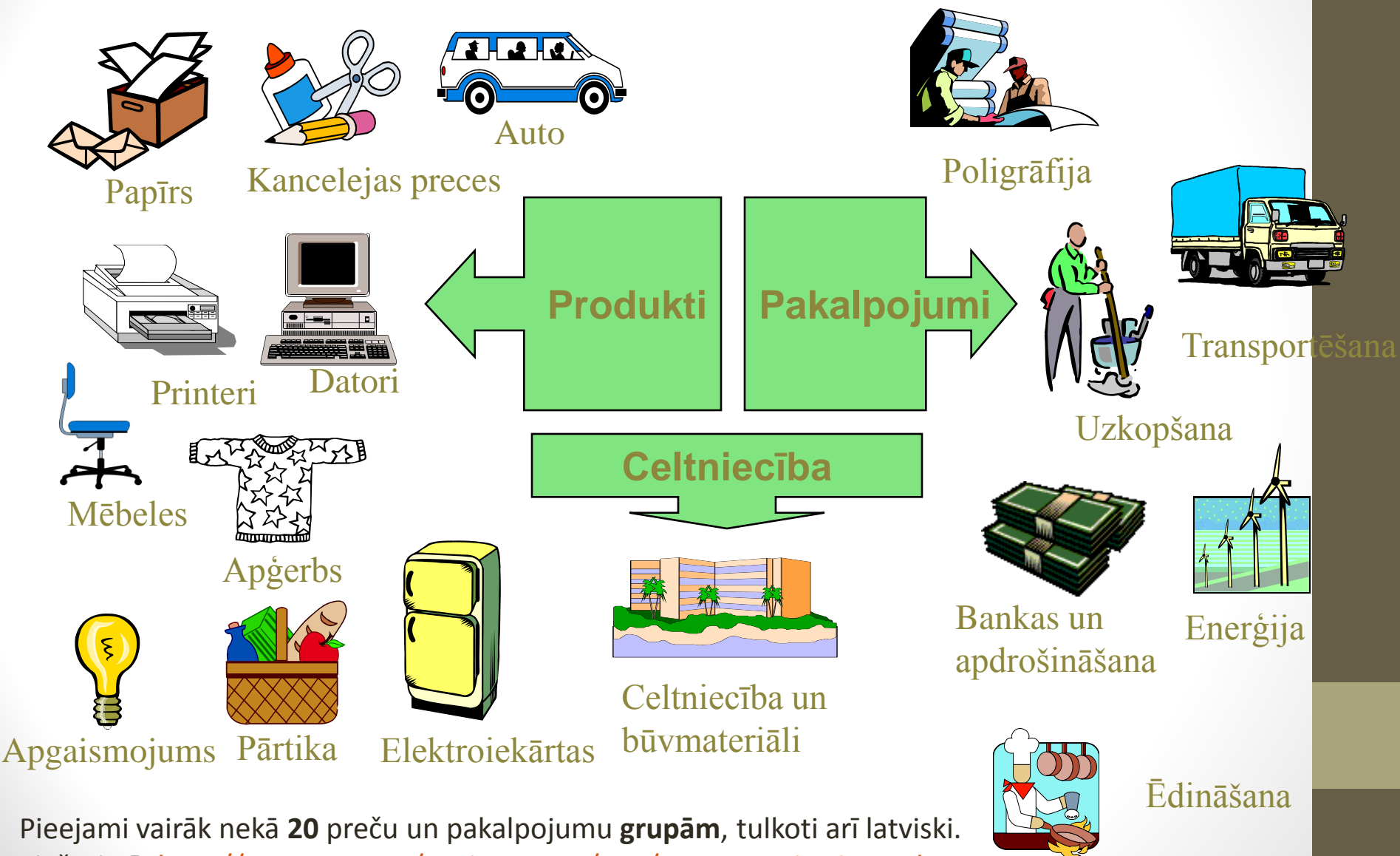
Vides kritēriji ir vides prasību minimums, kas jāņem vērā visās ar iepirkumu saistītās darbībās, lai iepirkuma ietekmi uz vidi visā to dzīves ciklā.

ES ZPI kritēriji izstrādāti EK uzdevumā, lai:

1. ES dalībvalstīm būtu **kopēji ZPI kritēriji**, kuri nekropļotu ES vienoto tirgu;
2. **atvieglotu** atbilstoša vides prasību **minimuma ietveršanu** publiskā iepirkuma procedūrā tām preču un pakalpojumu grupām, kuras piemērotas ZPI īstenošanai.

Preču un pakalpojumu kategorijas

Pieejami vairāk nekā **20** preču un pakalpojumu **grupām**, tulkoti arī latviski.

Tiešsaistē: http://ec.europa.eu/environment/gpp/eu_gpp_criteria_en.htm

20 apjoma ziņā nozīmīgākas publiskā patēriņa preču grupas pēc CPA klasifikācijas

tūkst. EUR	Nozares
160 057,50	Apsardzes un izmeklēšanas pakalpojumi; ēku un ainavu uzturēšanas pakalpojumi; biroju administrēšanas, biroju atbalsta un citi profesionālie palīgpakalpojumi
150 376,29	Elektroenerģija, gāze, ūdens, tvaiks un gaisa kondicionēšana
95 775,31	Ar nekustamo īpašumu saistītie pakalpojumi
86 852,05	Būves un būvdarbi
60 769,25	Farmaceutiskās pamatvielas un farmaceitiskie preparāti
57 586,96	Juridiskie un grāmatvedības pakalpojumi; centrālo biroju pakalpojumi; vadības konsultāciju pakalpojumi
50 236,96	Ķīmiskas vielas un ķīmiskie produkti
46 942,56	Valsts pārvaldes un aizsardzības pakalpojumi; obligātās sociālās nodrošināšanas pakalpojumi
44 823,88	Iznomāšanas un ekspluatācijas līzings pakalpojumi
41 230,51	Datorprogrammēšanas, konsultēšanas un saistītie pakalpojumi; informācijas pakalpojumi
36 701,57	Pārtikas produkti, dzērieni un tabakas izstrādājumi
36 189,45	Telekomunikācijas pakalpojumi
31 223,88	Uzglabāšanas pakalpojumi un transporta palīgpakalpojumi
29 117,03	Notekūdeņu novadīšanas pakalpojumi; notekūdeņu dūņas; atkritumu savākšanas, apstrādes un izvietošanas pakalpojumi; materiālu pārstrādes pakalpojumi; attīrīšanas pakalpojumi un citi atkritumu apsaimniekošanas pakalpojumi
28 007,20	Papīrs un papīra izstrādājumi
27 196,45	Izdevējdarbības pakalpojumi
26 611,18	Metāla izstrādājumi, izņemot iekārtas un aprīkojumu
26 376,38	Arhitektūras un inženiertehniskie pakalpojumi; tehnisko pārbaužu un analīžu pakalpojumi
26 291,73	Kokss un naftas pārstrādes produkti
19 134,23	Pasta un kurjeru pakalpojumi

Vides apsvērumi

- **Kopējā patēriņa samazināšana**
- **Neatjaunojamo dabas resursu izmantošanas intensitātes samazināšana**
- **Energijas patēriņa (CO₂ emisijas, klimata izmaiņas) samazināšana**
- **Ūdens patēriņa un notekūdeņu apjoma samazināšana**
- **Piesārņojuma un videi bīstamu vielu ierobežošana**
- **Atkritumu apjomu, t.sk. bīstamos atkritumus, samazināšana**

Patēriņa ietekmes uz vidi

Mājoklis

Transports

70-80%

visu vides slodžu rada

Pārtika

Apģērbs

Ietekmes uz vidi ziņā nozīmīgākās iepirkuma preču grupas

Elektroenerģija, gāze, ūdens, tvaiks un gaisa kondicionēšana	Enerģētika
Ēku un ainavu uzturēšanas pakalpojumi; Biroju administrēšanas, Biroju atbalsta un citi profesionālie palīgpakalpojumi	Biroja administrēšana
Derīgo izrakteņu ieguve	Būvniecība
Citi nemetāliskie minerālprodukti: cements, beton, stikls u.tml.	Būvniecība
Sauszemes transporta pakalpojumi	Transports
Ķīmiskas vielas un ķīmiskie produkti	Ķīmiskie produkti
Pārtikas produkti	Pārtika
Būves un būvdarbi	Būvniecība
Gaisa pārvadājumu pakalpojumi	Transports

AUTOTRANSPORTS

IETEKME

ZPI IESPĒJAS

Klimata izmaiņas (SEG emisijas)

Trokšņa piesārņojums

Gaisa piesārņojums ar izplūdes gāzēm un PM10:

- **Veselības** problēmas
- Kaitējums **dabai** un apbūvētai videi

Nolietotas riepas un mašīneļļas nonāk **atkritumos**

Zemu emisiju transportlīdzekļu iepirkums (CO₂, citas izplūdes gāzes, troksnis)

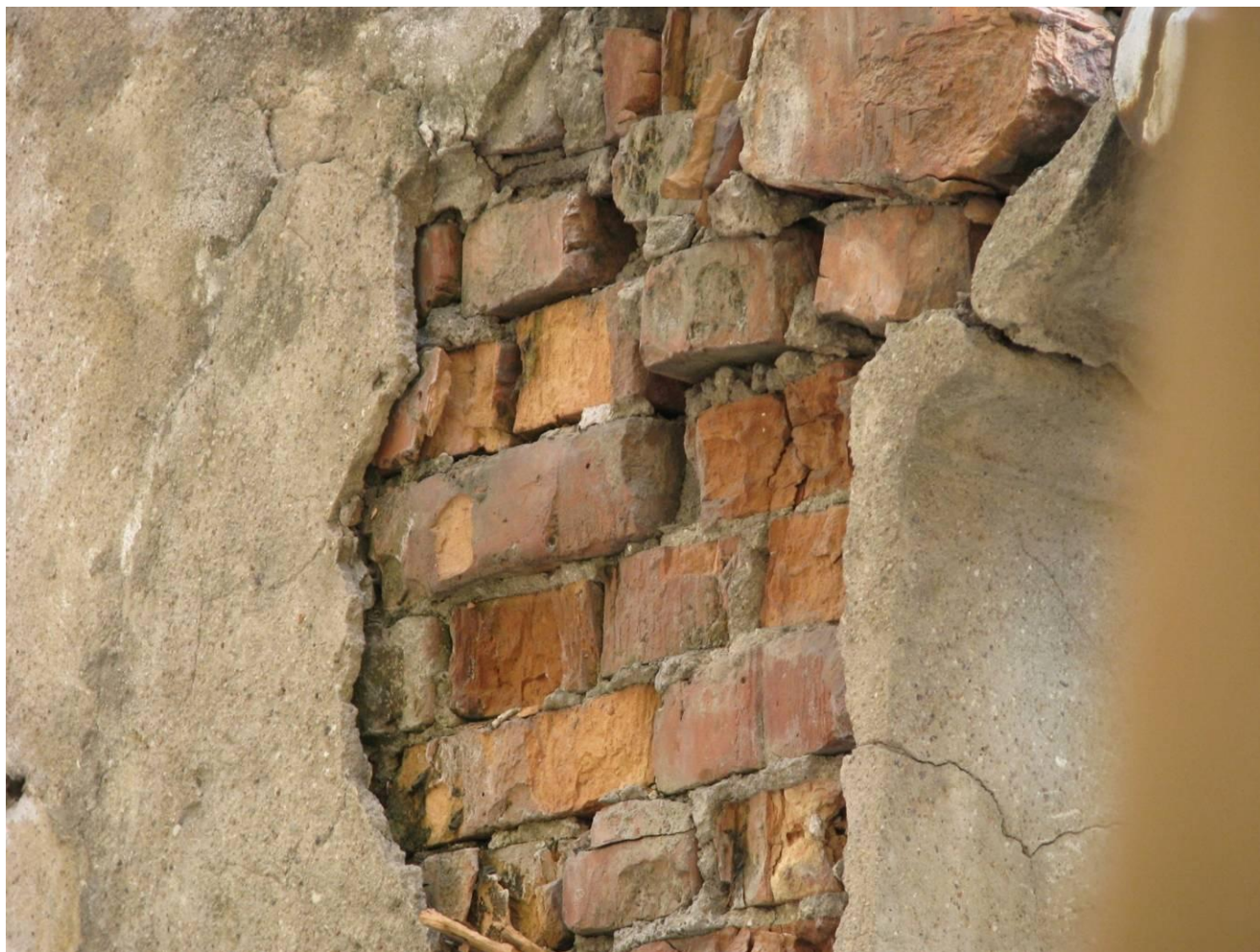
Degvielas **patēriņa samazināšanas** pasākumi (ekobraukšana, zemas viskozitātes lubrikanti, energoefektīvas riepas, atbilstošas gaisa kondicionēšanas iekārtas u.t.t)

Degvielas izvēle: elektro, hibrīda, benzīna, LPG

Videi draudzīgu riepu un reģenerētu mašīneļļu **iepirkums**.

Izmantoto riepu un mašīneļļu pareiza **savākšana un apsaimniekošana**

Būvniecība (remontdarbi)

IETEKME

ZPI IESPĒJAS

Enerģijas patēriņš,
SEG emisijas

Maksimāla būvju **energoefektivitāte**.
Energoefektīvi apkures, dzesēšanas,
ventilācijas u.c. risinājumi.
Atjaunojamo energoresursu
izmantošana.

Ūdens resursu patēriņš

Aprites cikla pieeja būvmateriāliem
Ūdens resursu taupīšanas
tehnoloģijas

Gaisa un ūdens **piesārņojums**
Būvju lietotāju **veselības**
apdraudējums būvmateriālos
esošu kaitīgu vielu dēļ

Kaitīgo **vielu aizvietošana** ar
nekaitīgām
Videi **draudzīgu būvmateriālu**
lietošana

Būvmateriālu un būvizstrādājumu
transportēšanas radītās
emisijas

Zemu emisijas transporta
izmantošana
Efektīva piegādes **loģistika**

Elektrība (iepirkums)

IETEKME

ZPI IESPĒJAS

CO₂ emisijas, ko izraisa elektrības ražošana, izmantojot fosilo kurināmo

Fosilā kurināmā (ogles, nafta) ieguves un apstrādes rūpniecības ietekme uz cilvēku veselību, biodaudzveidību, ūdens resursu izmantošanu

Fosilā kurināmā **krājumu izsmelšanas risks**

Atjaunojamo energoresursu ietekmes uz bioloģisko daudzveidību

Uz neatjaunojamiem enerģijas avotiem balstītai **koģenerācijai** ir maza nozīme CO₂ emisiju samazināšanā

Palielināt no atjaunojamiem enerģijas avotiem (RES-E) iegūtās elektrības īpatsvaru

Prioritāte ilgtspējīgiem atjaunojamajiem resursiem

Pāriet uz augsti efektīvu koģenerāciju, izmantojot RES-E.

Pārtika un ēdināšanas pakalpojumi

IETEKME

ZPI IESPĒJAS

Eitrofikācija, paskabināšanās un ietekme uz cilvēku veselību un vidi sakarā ar pārtikas ražošanā izmantotajiem **pesticīdiem un minerālmēsliem**

Intensīvās lauksaimniecības, zvejniecības un lopkopības izraisīta **augšnes erozija**, mežu un bioloģiskās **daudzveidības samazināšanos**

Liels **enerģijas un ūdens patēriņš** pārtikas produktu ražošanā un virtuvē, ēdienus sagatavojot
Iesaiņojuma **atkritumi**

Sadzīves ķīmijas izmantošana virtuvē, kas atstāj kaitīgu iespaidu uz virtuves personālu un vidi, nonākot notekūdeņos.

Produktu **transportēšanas** izsuktās CO₂ un citu izplūdes gāzu emisijas.

Iepirkt **bioloģiskās lauksaimniecības** produktus
Izvairīties no **ģenētiski modificētiem organismiem** (produktiem)

Ierobežot **gaļas un zivju īpatsvaru ēdienkartē**
Dot priekšroku **svaigiem, sezonāliem un vietējiem produktiem**

Energoefektīvas un ūdens taupīšanas iespējām atbilstošas virtuves iekārtas
Iepirkt produktus **lielākā iepakojumā** vai arī tādā iepakojumā, kura lielākā daļa ir pārstrādāta
Neizmantojot vienreiz **lietojamus galda piederumus**

Atkritumu dalīta vākšana un personāla apmācība
Videi draudzīgu mazgāšanas līdzekļu lietošana

Zemu emisijas līmeņu **autotransporta izmantošana, transporta loģistika**

Mēbeles

IETEKME

ZPI IESPĒJAS

Augsnes erozija un biodaudzveidības samazināšanās

Iepirkt tikai ilgtspējīgi **sertificētu koksnes izstrādājumus**

Ainavas degradācija

Neatjaunojamu resursu (metāls, nafta plastmasu ražošanai) izmantošana

Veicināt reciklētu vai **atjaunojamu materiālu (koks) izmantošanu**

Enerģijas un ūdens resursu izlietošana materiālu ražošanai

Kaitīgu vielu izmantošana

Izvairīties no sevišķi kaitīgu vielu, piemēram, formaldehīds, izmantošanas mēbeļu virsmu apstrādē

Organisko šķīdinātāju izmantošana un **GOS** emisijas

Minimizēt organisko šķīdinātāju saturu un GOS emisiju rašanos.

Liels **iepakojuma** daudzums

Pārlicināties par iepakojuma **reciklēšanas** un mēbeļu atsevišķu sastāvdaļu ērtas izjaukšanas iespējām

Bieža **mēbeļu nomaiņa** dažādu iemeslu dēļ

Pirkt ērtas, ergonomiskas un **ilglaicīgas mēbeles**

Tīrīšanas līdzekļi un pakalpojumi

IETEKME

Gaisa un ūdens piesārņojums,
bioakumulācija barības ķēdē, īpaši
kaitīgs akvafaunai.
Personāla **arodslimības**

ZPI IESPĒJAS

Izvērtēt nepieciešamību pēc šādiem
tīrīšanas līdzekļiem.

Izvairīties no konkrētu **toksisku
vielu** saturošiem līdzekļiem

Personāla **apmācība**

Iepakojuma radīti **atkritumi**.

Veicināt **reciklēta** iepakojuma
izmantošanu

Samazināt iepakojuma apjomu un
pārliecināties, ka tas ir otrreizēji
pārstrādājams

Biroja aprīkojums

IETEKME

ZPI IESPĒJAS

Enerģijas patēriņš un saistītās **CO₂ emisijas**.

Gaisa, augsnes un ūdens piesārņojums, O₃ veidošanās (smogs), bioakumulācija ar aprīkojumā esošajām indīgajām vielām (piemēram, Hg)

Negatīvs iespaids uz lietotāju **veselību** (troksnis, emisijas)

Ar **iepakojumu** un ierīces ekspluatācijas beigām saistīto **atkritumu** veidošanās

Energoefektīvu iekārtu iepirkums

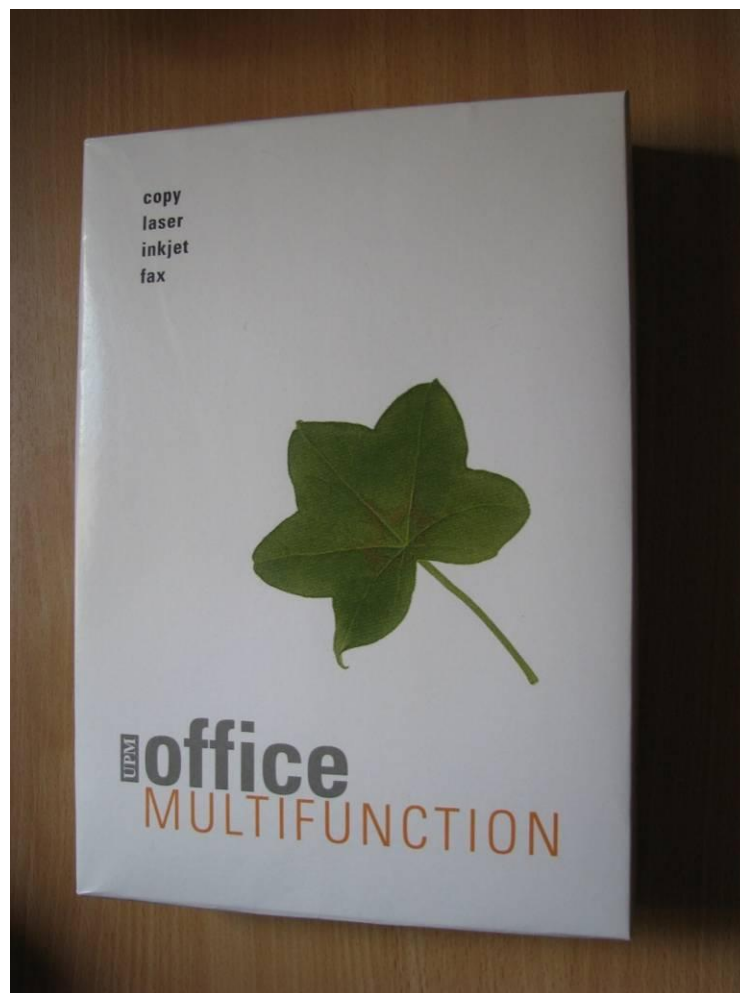
Iepirkt preces ar ierobežotu kaitīgo savienojumu saturu

Iepirkt preces ar zemu **trokšņu līmeni**.

Nodrošināt iepakojuma **otrrreizējās pārstrādes** iespējas. Palielināt **otrrreizēji pārstrādājama** iepakojuma izmantošanu.

Nodrošināt aprīkojuma **atpakaļ pieņemšanu** bez maksas renovācijai un otrreizējai pārstrādei.

Papīrs un iespieddarbi

IETEKME

ZPI IESPĒJAS

Mežu izciršana un biodaudzveidības samazināšanās

Emisijas gaisā un ūdenī papīra ražošanas procesā
Vides un **veselības problēmas** saistībā ar celulozes balināšanu (hlors, dioksīni, smagie metāli)
Enerģijas un ūdens patēriņš papīra ražošanas procesā

Atkritumu veidošanās papīra ražošanas un lietošanas procesā

Prioritāte iepirkumā:

- **otreizēji pārstrādātā** (reciklētā) papīram
- ražotam no **ilgtspējīgi apsaimniekotiem mežiem**
- ražotam fabrikās ar zemu enerģijas patēriņu un emisijām
- ražošanas un balināšanas procesā nav izmantotas īpaši **kaitīgas vielas** (Cl₂)

Prasības izlietotā **papīra savākšanai** un apsaimniekošanai

Eko marķējumi (1)

I tipa vai ISO 14024 ekomarķējumi. Šiem marķējumiem ir jāatbilst šādiem nosacījumiem:

- prasības marķējumam balstās uz zinātniskiem datiem;
- ekomarķējums ir pieņemts, piedaloties visām ieinteresētajām pusēm;
- ekomarķējums ir pieejam visām ieinteresētajām pusēm.

Eko marķējumi (2)

Eko marķējums - zīme (zīmols), kas apzīmē to, ka produkts atbilst kādiem noteiktiem vides un/vai sociālajiem kritērijiem. Tie ir brīvprātīgi un trešās puses pārbaudīti.

Izmanto, lai:

- Sastādītu tehniskās specifikācijas,
- Pārbaudītu atbilstību prasībām (pierādījums atbilstībai tehniskajām specifikācijām).

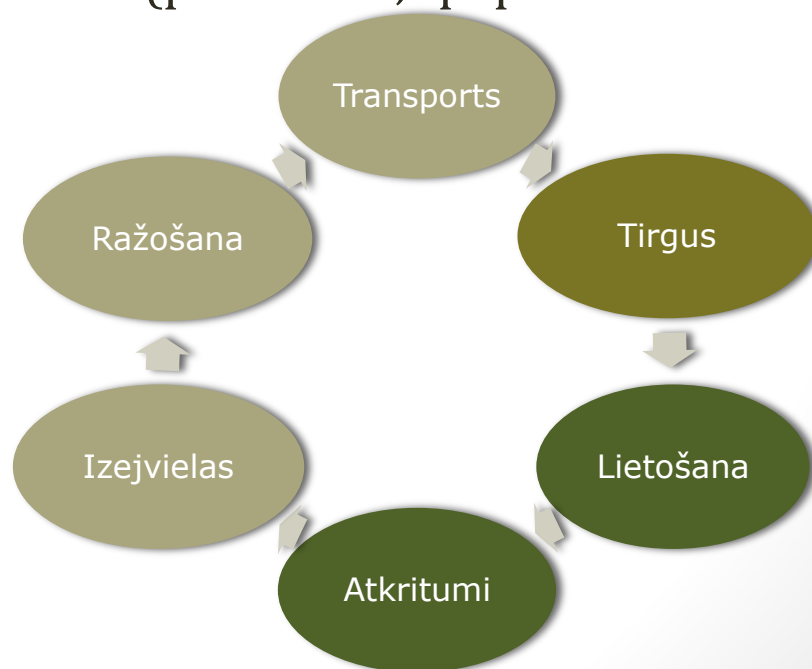
Eko marķējuma neesamība nevar būt par pamatu pretendenta izslēgšanai.

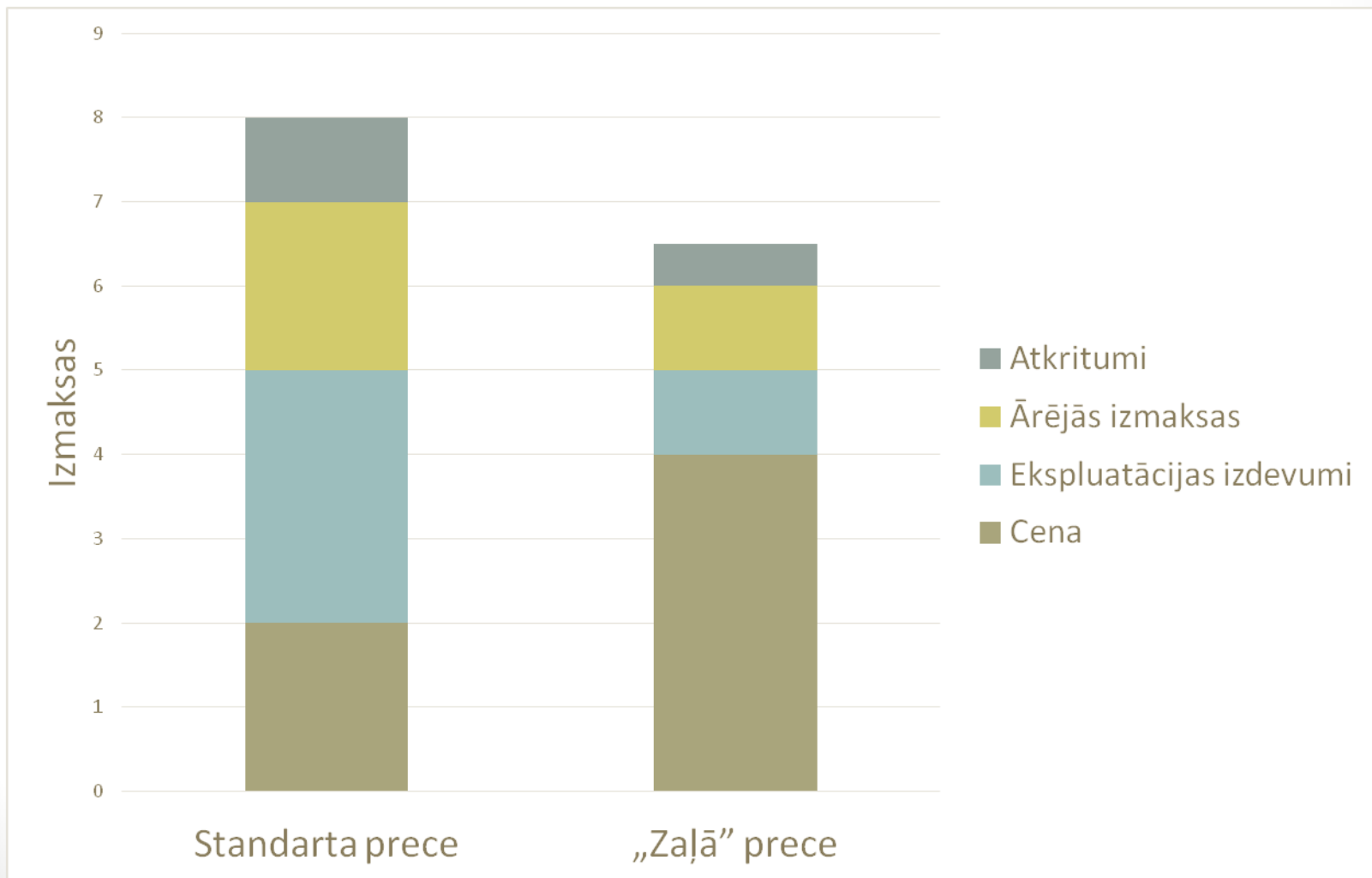
Iepirkumā drīkst	Iepirkumā nedrīkst
pieprasīt, lai tiktu ievēroti konkrētam ekomarķējumam noteiktie kritēriji	pieprasīt, lai izstrādājumam būtu ekomarķējums
ekomarķējumu izmantot kā vienu no atbilstības pierādījuma veidiem.	
izmantot tikai tos ekomarķējuma kritērijus, kas attiecas uz paša produkta vai pakalpojuma, vai ražošanas procesu īpašībām	izmantot tos ekomarķējuma kritērijus, kas attiecas uz vispārējo uzņēmuma vadību

Aprites cikla izmaksas

Vērtējot, kurš kandidāts piedāvā izdevīgāko piedāvājumu par labāko cenu, ieteicams ņemt vērā ne tikai preces iegādes cenu, bet arī novērtēt **aprites cikla izmaksas** (ACI) paredzamajā ierīces ekspluatācijas periodā:

- iegādes cenu,
- uzturēšanas izmaksas un citus pakalpojumus,
- elektroenerģijas patēriņa izmaksas,
- citu ierīces patērēto materiālu (piemēram, papīra un tintes) izmaksas,
- utilizācijas izmaksas,
- netiešās izmaksas.

Paldies

- Jānis Brizga
- janisbrizga@gmail.com